— చందు సోంబాబు

[illegible] చూశారు [illegible].

"కాఫీ తీసుకోండి" అంది సీతమ్మ.

వీరాస్వామిగారు పేపరు మడిచి పక్కగా ఉన్న [illegible] పడేశారు.

కాఫీ కప్పుని వీరాస్వామిగారికి అందించి [illegible] సీతమ్మ.

[illegible] చేతికి అందిస్తూ "[illegible] కాఫీ చాలా బాగా చేశావ్" అన్నారు.

సీతమ్మ [illegible]. సీతమ్మ నవ్వితే [illegible] ఉంటాయి.

"బాగుంది వరస! అప్పుడప్పుడూ [illegible] ఈ రోజున కాఫీ [illegible]మాట." సీతమ్మ మాటలకి [illegible] మీసాలని [illegible] దువ్వుకున్నారు. అయినదానికీ, కానిదానికీ మీసాలు దువ్వుకోవడం అలవాటైపోయిం దాయనకి.

"ఏమండీ! ఎనిమిది రోజులుగా వాడి దగ్గర్నుంచి అసలు ఉత్తరాలు లేవు. జవాబు మీరా రాస్తా రాశారా?"

"రాశానే! కాని, వాడే రాయలేదు. గవర్నమెంటు ఉద్యోగం కదా? పని ఒత్తిడిలో పడి రాసి ఉండడు" అన్నారు.

"ఏమిటోనండి. నాకేం సరసం బాగా లేదు. నా [illegible], మనం ఇక్కడా ఎందుకంటే మీరు వినరు. కొడుకు కాపురాన్ని కళ్లారా చూసి ఆనందించాలన్న కోర్కెలు మీ చాదస్తంతో."

"చూడే, సీతా, వాడికి [illegible] పెళ్ళి చేసింది. వయసులో ఉన్న వాళ్ల మధ్య అడ్డం మనం దేనికి చెప్పు? కొంత కాలం వాళ్ల నలా హాయిగా ఉండనీయ్."

"మీ రెన్నన్నా చెప్పండి— నాకీ మధ్య వాడు పదేపదే గుర్తు కొస్తున్నాడు. నా పిచ్చితండ్రి ఎలా ఉన్నాడో, ఏమో?"

సీతమ్మకి ఆ మాటలు అంటున్నప్పుడు కళ్లలో నీరు ముత్యాల్లా తళుక్కున మెరిసింది.

వీరాస్వామిగారు నవ్వడానికి ప్రయత్నించారు. ఆ నవ్వులో వేదాంతం కనిపించింది సీతమ్మకి.

"పిచ్చి సీతా నీ కొడుకు [illegible] వాడేం చూడాలనిపించేది? వాడు [illegible] ఎవరున్నారే వాడు [illegible] ఉత్తరాలు రాస్తాడు వాడు. కోడలు పిల్ల ఉండబట్టిగాని, లేకపోతే వాడు [illegible] అసలు ఉండగల దంటావా? చెప్పు" అన్నారు.

"[illegible] తమ్ముని రాయండి."

"అలాగే" అన్నారు వీరాస్వామిగారు.

[illegible] తోటే [illegible] తోడుకొని పడింది [illegible] సీతమ్మ.

వీరాస్వామిగారు మళ్ళీ ఆలోచించారు.

తన ఆశలూ, కలలూ—అన్నీ సత్యం పైనే పెట్టుకొని బ్రతుకుతున్నారు వీరాస్వామిగారు.

తను బుద్ధెరిగి నప్పటినుంచీ [illegible] కష్టాన్నైనాకూడా సత్యానికి కలగ చేయలేదు.

వాడి కేం కావలసినా నిమిషాల పైన ఏర్పాటు చేసేవారు. సత్యం చదువు పూర్తయి, ఉద్యోగం వచ్చి ఊరు వదిలి వెళ్లవలసివచ్చినప్పుడు ఆడపిల్లలా కంట తడి పెట్టాడు.

"నాన్నా! మిమ్మల్ని వదిలి నే నెలా వెళ్లను? అమ్మా, మీరుకూడా వచ్చెయ్యండి. అందరం అక్కడే ఉందాం. లేకపోతే నేను అసలు ఉద్యోగం చేయను" అన్నాడు.

"తప్పు, బాబూ, మా మీద నీ కింత ప్రేమ ఉన్నా దానికోసంగామా నీ భవిష్యత్తుని పాడు చేసుకోకూడదు. నిన్నింతవాణ్ణి చేసింది ఎందు కనుకుంటు న్నావ్? నీవు ప్రయోజకుడివి కావాలని, నువ్వు పెద్ద స్థితిలో కొస్తే చూసి మురిసిపోవాలన్న స్వార్థంతో నిన్ను చదివించాను. నా కొడుకు ఆఫీసరై, కార్లలో తిరుగుతూ, బంగళాల్లో నివసిస్తుంటే చూడాలనుకున్న నా కోరికని తీర్చలేవా, నాయనా?" అని అడిగారు.

"ఈ ఉద్యోగం చెయ్యకపోతే [illegible] దాని కేం తక్కువేమి, నాన్నా! మన కున్నది చాలకపోవా?" అడిగాడు సత్యం.

"ఒరేయ్, బాబూ! నీ మాట [illegible] లోకాన్నా కాదనలేదు. మన కెన్ని ఉన్నా ఉద్యోగం అనేది మగవాడికి [illegible] మా మీద నీకు అపారమైన ప్రేమ ఉందని తెలుసు. మమ్మల్ని వదిలి ఉండలేవు తెలుసు. కష్టమే. కాదనను. పిల్లల్ని కని పెంచడమే కాదు, పెరిగాక మగపిల్లల్ని ఉద్యోగాలు చేసేటట్టూ, ఆడపిల్లని అత్తగారింటికి పంపక తప్పదు, బాబూ!"

తండ్రి మాటలకి సత్యం మాట్లాడ లేదు.

అప్పుడు సీతమ్మ కల్పించుకొని అన్నది: "పోనీలెండి. నా ఒంటి కొంగ [illegible] కొంటానంటే పెళ్లి ఎలా అంటాం? ఇక్కడే మనతో పాటే ఉంటాడు. వాళ్ల మామయ్యకూడా తొందర చేస్తున్నాడు కదా మనమిక్కీ, వాడికీ పెళ్లి చేస్తే..."

సీతమ్మ మాటలు పూర్తికాకుండానే వీరాస్వామిగారు అన్నారు: "వాడి విషయంలో నా కింత హక్కుందో, నీకూ అంతే ఉంది. నీ ఇష్టం వచ్చినట్టు చెయ్యి" అని గబగబ లేచి బయటికి వెళ్లిపోయారు.

ఆ రాత్రి సత్యం భోజనం చేస్తుండగా అడిగారు వీరాస్వామిగారు — "ఏం, బాబూ, నా పైన కోపంగానే ఉన్నావా?" అని.

సత్యం ఆ మాటలకి అమితంగా బాధపడిపోయాడు.

"భలేవారే, నాన్నా! నన్ను మీరు కళ్లలో పెట్టుకుని మరీ పెంచారు. [illegible] చెయ్యమనలేదుగా? [illegible] చెయ్యడానికే నిశ్చయించుకున్నాను."

[illegible]

"అలాగే, నాయనా, అలాగే. నీవు [illegible] అప్పుడు మా అమ్మని [illegible] పెట్టి నీకు [illegible] సరేనా?" అన్నారు.

సత్యం [illegible] చూశాడు.

"అమ్మా! నీకు తెలుసుగా— నాన్న గారి [illegible] వినడు. [illegible] తిరుగుతున్నారు. పొలం పనులు ఎలాగా మామయ్య చూస్తున్నాడు కనుక నాన్నని అటుగాకూడా వెళ్లనివ్వకు" అన్నాడు.

"అలాగే, బాబూ" అంది సీతమ్మ.

రైలు కదిలి కనుచూపు మేర దాటేవరకూ చూస్తూండిపోయారు.

ఆ రాత్రంతా వీరాస్వామిగారికీ సీతమ్మకీ [illegible] కనిపించింది.

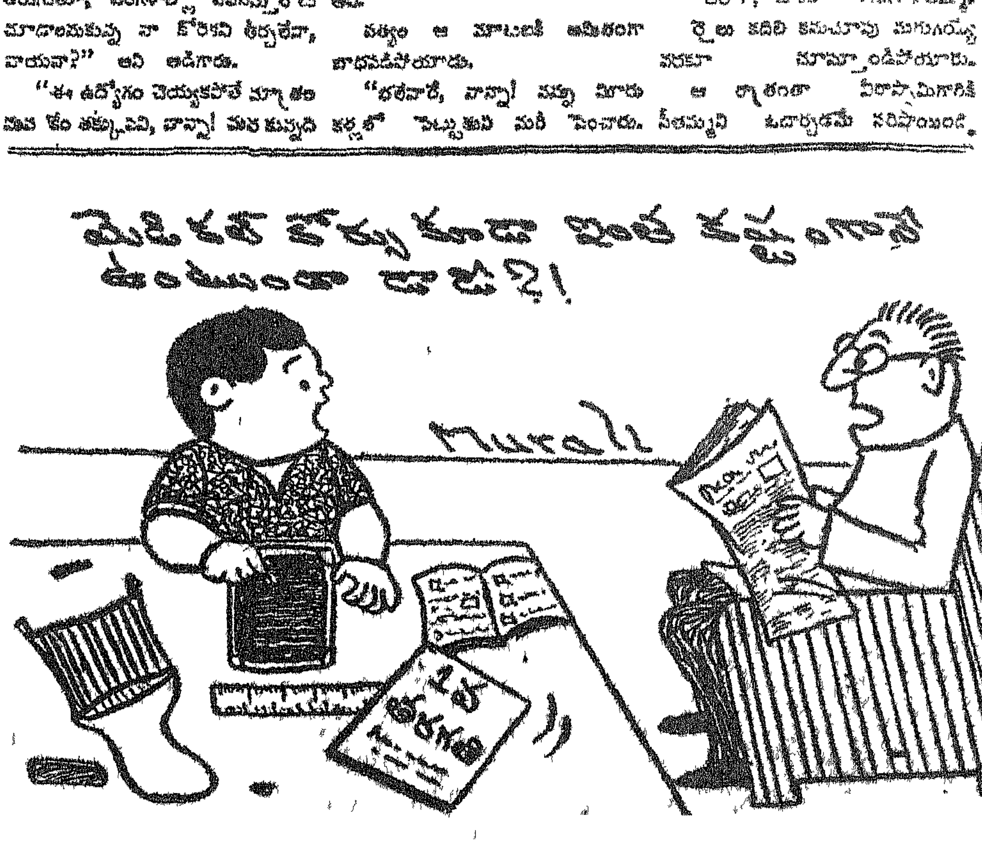

[illegible] ఇంటో ఉంటున్నాయి ఉత్తరం [illegible] మంచి [illegible]

[illegible]

[illegible] వరిపాటయిపోయింది.

భార్య మాట ప్రకారంగా ఉత్తరం వ్రాసి [illegible]రు.

ఉత్తరం [illegible] రాధ, [illegible] కోడలు రాధనే [illegible] ఎంతగంత బలం వచ్చింది.

కొడుకు, కోడలు భోజనం చేస్తుండగా సీతమ్మ అడిగింది— "ఏరా, ఓ [illegible] ఉంటావా?" అని.

[illegible]గా వచ్చి, "[illegible] నాకీం సెలవు దొరకగానే నాకా కష్టం అయిపోయింది. [illegible] వారు ఎక్స్ట్రా [illegible] కనక అసలే కష్టం" అంది.

"[illegible] ఏరా, కోడలు పిల్ల [illegible] మా ముందు ఉండ[illegible]" అడిగింది సీతమ్మ [illegible]

[illegible] అన్నారు: "అంతా [illegible] ఇక్కడుంటేనే వాడికి [illegible] తీరుతుందా? [illegible] పూర్తిగా పోతోంది— [illegible]"

"ఏం, నాన్నా, ఇప్పటికైనా మీరూ, అమ్మా వచ్చేయకూడదా? ఇక్కడ మీ రుండి ఏసేదేముంది! ఇల్లు అద్దెకిచ్చేస్తే సరిపోతుంది. పొలం పనులు మామయ్య ఎలాగా చూస్తున్నాడు" అన్నాడు సత్యం.

సీతారామస్వామిగారు [illegible]ప్పారు.

"పుట్టింది మొదలు ఈ రోజు వరకూ ఈ ఊరే నన్ను ఉద్ధరించింది. ఈ ఊరన్నా, ఈ ఊరి గాలి అన్నా, రోడ్లన్నా, మనుష్యులన్నా నాకు ప్రాణం. అంతకంటే ఈ ఇంట్లో అరవై ఏళ్ళుగా ఉంటున్నాను. రాలేన్రా. ఈ ఊరు వదిలి నేను రాలేను" అన్నారు.

"నా కంటే ఇవన్నీ మీ కెక్కువన్న మాట!" కొడుకు నిష్ఠూరం చేసేసరికి సీతారామస్వామిగారు అన్నారు: "అవురా, అవును. నువ్వు కాకపోతే ఎవర్ని అంటాను? నీ కివ్వేమీ తెలియదురా, బాబూ. అనుబంధాలు, అనురాగం— ఇవన్నీ వయసుతో పాటు పెరుగుతాయి. నువ్వు మాత్రం నష్టం అవకు. నువ్వు నిష్ఠూరంగా మాట్లాడితే నేను భరించలేను."

సత్యం మాట్లాడలేదు.

"అన్నట్టు [illegible], నాన్నా, మామయ్య నిన్ను రమ్మని రాశాడు."

"ఎందుకని?"

"ధాన్యం తాలూకు లెక్కలు ఇస్తాడట. ఈ ఎండలో పడి నేను వెళ్ళలేను. వీలుంటే నువ్వు వెళ్ళి చూసిరా. సుమతికి నిన్ను చూడాలనుందని మొన్నీమధ్య వచ్చినప్పుడు అంది" అన్నారు.

సత్యం మాట్లాడలేదు.

* * *

మర్నాడు ఉదయం సత్యం మేనమామ ఊరు వెళ్ళాడు.

మేనకోడలు అన్ని విషయాలు మాట్లాడాడు. సుమతి పలకరించింది.

"బాగున్నావా, బావా?"

సత్యం సుమతి కేసి చూశాడు. సుమతి ఇదివరకటి కంటే లావెక్కింది. ముద్దబంతి పువ్వులా ఉంది.

"బాగానే ఉన్నావు [illegible] కేరా?" అడిగాడు.

"లేదు. [illegible] రాలేదు."

[illegible]

[illegible] అప్పగించింది. [illegible] అక్కడికి [illegible]

[illegible]

[illegible] వెళితే, అసలు సుమతి [illegible] కాబోలే [illegible] సాయంకాలం [illegible] ఏమీ తోచక [illegible]

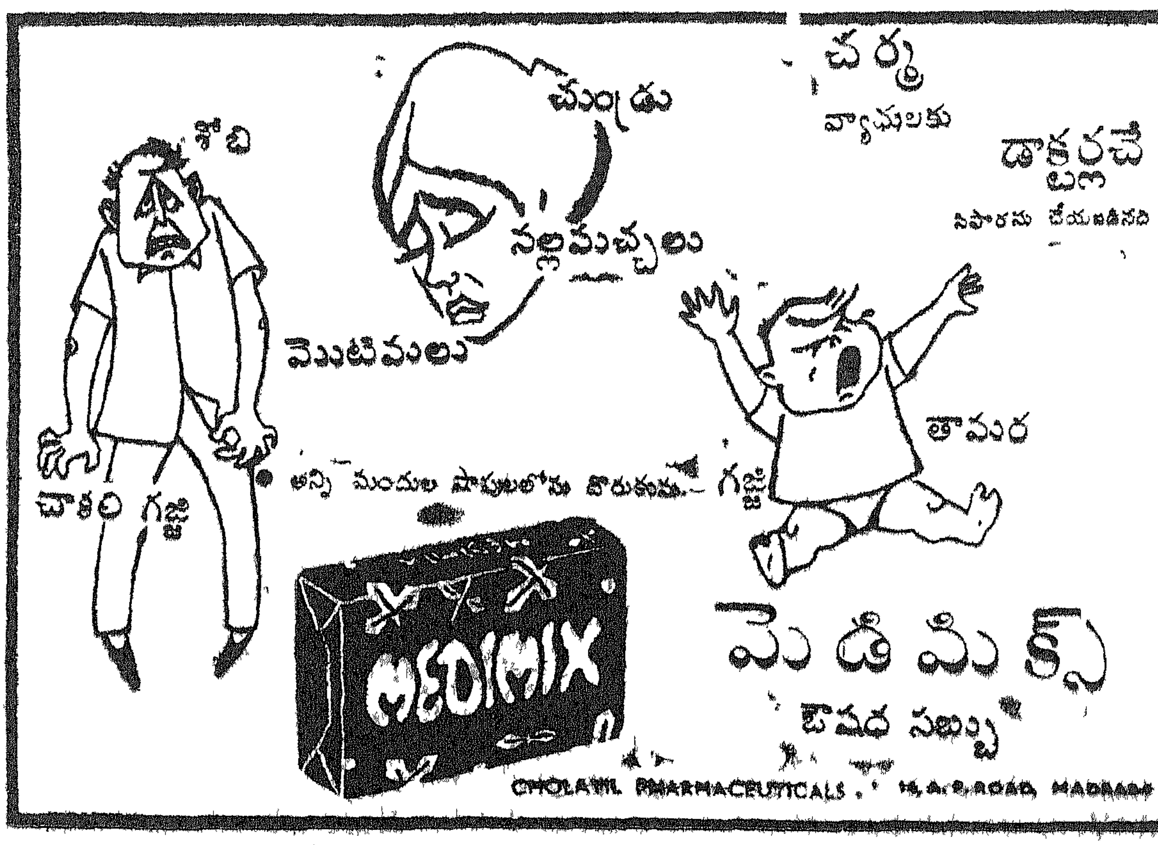

చదవడం, ప్రయాసం అన్నా రావాలని మామయ్య పరిస్థితుల్ని స్కూల్లో మాస్టర్ని తెచ్చి ప్రైవేటు చెప్పిస్తున్నాడు.

ఆ రాత్రి అలికిడి అంటే ఉలికిపడి లేచాడు సత్యం.

"నేను, బావా. సుమతిని" అంది.

"ఏమిటీ సాహసం? ఎవరేనా చూస్తే?" అన్నాడు తను.

"భయం లేదు, బావా. నీతో మాట్లాడితే ఈ ఇంట్లో ఎవరికీ అభ్యంతరం ఉండదు" అంది.

"ఎప్పుడూ లేనిది ఏమిటీ రాగాన?"

అప్పుడు సుమతి అదోలా నవ్వింది. ఆ నవ్వులో ప్రపంచంలో ఉన్న బాధంతా కనబడింది.

"నువ్వు నన్ను గురించే ఆలోచిస్తున్నావు కదూ?" అడిగింది.

సత్యానికి ముందు ఏం చెప్పాలో తోచని మాట నిజం. తరవాత అన్నాడు: "నువ్వు ఎప్పుడూ నా ఆలోచనల్లోనే ఉంటావు. కలల్లో కనబడుతూనే ఉంటావు. మాట్లాడుతూనే ఉంటావు!"

"బావా! ?" ఆందోళనగా అంది సుమతి.

సత్యం సుమతి దగ్గరగా నడిచాడు. సుమతి అతని మొహంలోకి చూసి తల దించుకుంది. మెల్లగా కదిలి కిటికీ దగ్గరకు వెళ్ళి బయటకు చూడసాగింది.

బయట పుచ్చపువ్వు లాంటి వెన్నెల విరగకాస్తోంది. సత్యం తన వెనకగా నిలుచున్న సంగతి గ్రహించి తల తిప్పి చూసింది. సుమతి కళ్లలో మాణిక్యాల్లా మెరుస్తున్న కన్నీటిని చూసి కలవర పడ్డాడు సత్యం.

"ప్లీజ్! నీ కళ్లలో నీటిధారలు నేను చూడలేను. ప్లీజ్, సుమతీ, నాకు చెప్పు. ఏమిటిది?" అన్నాడు ఆందోళనగా, సుమతి కన్నీళ్లని వేలి కొనతో తుడుస్తూ.

"నువ్వు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా, బావా?" అడిగింది సుమతి.

"నువ్వు పుట్టిన మరు క్షణం నించీ నిన్ను ఆరాధిస్తున్నాను." అతని మాటలకి సుమతి కలవరపడి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది.

బరువెక్కిన మనసుతో అడిగాడు సత్యం:

"ఏం నేనంటే నీ కిష్టం లేదా?"

"నువ్వంటే నాకు చాలా ఇష్టం, బావా! నా వంటి ప్రాణాన్ని నీకోసం ధారపోయడానికికూడా సిద్ధమే, బావా! కానీ, నిన్ను నాకు కాబోయే భర్తగా మాత్రం ఊహించలేకపోతున్నాను; ప్రేమించలేకపోతున్నాను. ఈ దౌర్భాగ్యానికి నే నెంత కుమిలిపోతున్నానో నీకు తెలియదు, బావా!"

సత్యం సుమతి భుజంపైన చెయ్యి చేసి తన వైపుకి తిప్పుకున్నాడు.

"ఈ మాట నాతో చెప్పడానికి నువ్వు ఇంత గాభరా పడిపోవాలా, సుమతీ?"

"బావా?"

"భయపడకు, సుమతీ, నీ కోసం ఎంతకైనా తెగిస్తాను" అన్నాడు.

"అంత అవసరం లేదు, బావా. నువ్వు నన్ను చేసుకోనని ఒక్క మాట చెబితే చాలు."

"సుమతీ, అలాగే చెప్తాను. కానీ, ఒక్క మాట అడుగుతాను — నిజం చెప్తావా?"

"అడుగు, బావా!"

"నువ్వు ఎవర్నైనా ప్రేమించావా?"

ఆ వరాంటి ప్రశ్న వేస్తాడని బహుశా సుమతి ఊహించి ఉండకపోవచ్చు. తడబడి అన్నది:

"అది నీకు అవసరమా, బావా?"

"చెప్పకూడదు అనుకుంటే అవసరం లేదు. కానీ, నేను నీ శ్రేయాభిలాషిని. మామయ్యకి నచ్చచెప్పి, నీకు సాయం పడతాను."

"నిజమా, బావా? నేను మా మాస్టర్ని ప్రేమించాను. నాన్న కింకా తెలియదు. చెప్పగల ధైర్యంకూడా నాకు లేదు. నువ్వే నాకు సాయం చెయ్యాలి" అంటూ రెండు చేతులూ పట్టుకుంది.

మామయ్యకీ, నాన్నగారికీ నచ్చచెప్పి మాస్టారితో సుమతి పెళ్ళి అయ్యేలా చేశాడు తను. చెప్పలేనంతటి అది మనసారా ఇష్టం లేకపోయినా, అది కూడదు అదృష్టమే అని తెలిసాక ఏమీ చేయలేక ఊరుకున్నాడు.

ఆ తరవాతనే రాధని తను పెళ్ళి చేసుకున్నాడు సత్యం.

రాధ సామాన్య కుటుంబంలో పుట్టి పెరిగిన పిల్ల. బి. ఎ. చదివి ఉద్యోగం చేస్తోంది. పెళ్ళయిన రెండు నెల్లకే రాధ తల్లిదండ్రులు పోవడంతో తనే రాధకి సర్వస్వం అయిపోయాడు.

చీకటి పడుతుండగా లేచి ఇంటికి చేరాడు సత్యం.

మర్నాడు అతను బయలుదేరుతూంటే సుమతి — "ఈ సుమతి నీ కెప్పుడూ బాకీపడే ఉంటుంది. మరిచిపోవుగా, బావా?" అంది కళ్ళనీరు పెట్టుకుని.

సత్యం నవ్వి అన్నాడు:

"మనం దగ్గర కాలేకపోయినా, ఇద్దరం ఒకే కుటుంబంలోని వాళ్ళం. నిన్ను ఎలా మరిచిపోతాననుకున్నావు?" బరువుగా గాలి పీల్చుకుని కదిలాడు సత్యం. బస్సు తిరుగుతుండగా వెనక్కి చూశాడు. సుమతి అక్కడే నిలుచుంది. బహుశా ఆమె కళ్లలో నీటి పొరలు

విజయం అతని తల కెక్కిందా ?

ఫరూక్ ఇంజనీర్ చిరునవ్వు నవ్వుతున్నారు.

"నిజానికి దేనిసీ నా తలకెక్కనీయను—ప్రోటీన్ భరిత బ్రిల్‌క్రీమ్ తప్ప. బ్రిల్‌క్రీమ్ నా కురులను ఆరోగ్యంగా, చెదరకుండా ఉంచుతుంది. అదే నాకిష్టం."

బ్రిల్‌క్రీమ్‌లోని ప్రోటీన్ కేశాల కుదుళ్లను గట్టి పరచి కేశాలను పోషిస్తుంది. మీ కేశాలను రోజంతా ఠీవిగా ఉంచుతుంది. పైగా ఇది జిడ్డు లేనిది. జిగురుగా అంటనిది: కేశాల పొందికకు అధునాతనమైనది. మీరు కూడా ఫరూక్‌ను అనుసరించండి. ప్రోటీన్ భరిత బ్రిల్‌క్రీమ్ వాడండి.

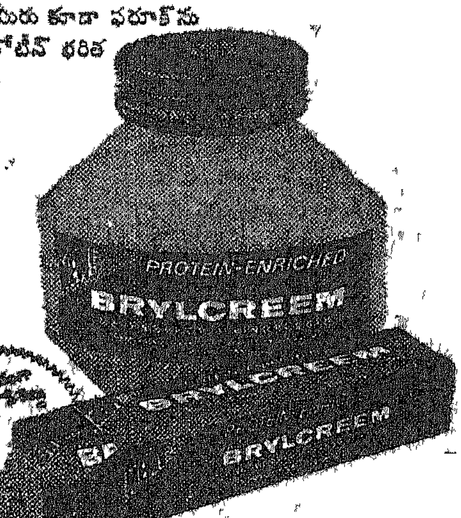

ప్రోటీన్ భరిత
బ్రిల్‌క్రీమ్
అందమయిన కేశాలకు ఆరోగ్యమయిన వృద్ధి

[illegible] లేదు.

* * *

[illegible]

[illegible] రాధ [illegible] తరువాత కూడా [illegible] ఉత్తరం రాధ వ్రాయడమే కాదు [illegible]

[illegible] ఈ ఇంటివాడై పోయాడు. అబ్బాయి వెలితో తండ్రి కూడా కాలేతున్నాడు. అప్పు డీ క వసులు వాడి కంటికి వల్ల వ్రాసలాకూడా కుబడదు. వీరాస్వామి గారికి దుఃఖం ముంచుకొచ్చింది.

'ఒకే, తమ్ముం, పిల్ల వాడు పకుటాలు [illegible] అంగలాటు కట్టించమని గాని అడగలేదురా. ఈ [illegible] ఉన్నావే, క్షేమం అని ఓ కార్డుముక్క వ్రాస్తే అంతే చాలు. నీ చేతి నించి కనీసం అది కూడా నోచుకోలేదటూ?' అని వాపోయారు.

ఆ పాయంత్రం తోటలో కుర్చీ వేసుకుని కూర్చున్నారు. అప్పుడు మామిడిచెట్టు పైన ఓ కోయిల కూర్చుని పాట పాడుతోంది. అప్పుడు దాయనకి చిన్న సంఘటన గుర్తు కొచ్చింది. నత్యం చిన్న [illegible] వినిపిస్తే, కొమ్మమీద [illegible] వచ్చిపోయింది. [illegible] సాయంత్రం [illegible] అవుతుండగా- సీతమ్మ [illegible] వచ్చి [illegible] పోయింది.

ఆదాయ వ్యయాలు

ఆదాయాన్ని మించి ఖర్చు చేసే వ్యక్తి ఎప్పటికీ ధనవంతుడు కాలేడు. ఖర్చులు మించిన ఆదాయం ఉన్న ప్రతి వ్యక్తి ధనికునిక్రిందనే లెక్క.

— [illegible]

[illegible]

సీతమ్మ [illegible] లేపలేపోవడంతో దగ్గరికి వెళ్లి చూశారు. [illegible]

వీరాస్వామి గారు [illegible] ముందు [illegible]

వీరాస్వామి గారికి చాలా [illegible] కలిగింది. [illegible]

"[illegible] అబ్బాయి వచ్చాడా?" [illegible] అడిగింది సీతమ్మ.

"కాంపులో ఉన్నాట్ట. నువ్వేం దిగులు పడకు. వాడు నీకు ఇలా ఉందని తెలిస్తే రెక్కలు కట్టుకుని మరీ వచ్చేస్తాడు" అన్నారు.

సీతమ్మ దిగులుగా చూసింది. "అమ్మ మూస్తే వాడే కనబడుతున్నాడండీ. నా ఆయువు [illegible] సేవకైనా బ్రతుకుతానంటారా?"

"సీతా! అవేం మాటలే? నాకు భయం వేస్తోంది. [illegible] నీ కొచ్చి భయం ఏమీ లేదు. పెద్ద మందివాడిని. [illegible] చెయ్యాలో తోచక మీ అబ్బాయికి కూడా కబురు చేశాను. సాయంత్రానికల్లా వచ్చేస్తాడు! భయం లేదు. ఊరుకో" అన్నారు.

"కనీసం నా దొరికే వరకయినా బ్రతకా అనుంది. నా [illegible] దంటారా?" అంది సీతమ్మ. ఆ తరువాత సీతమ్మకి తెలివి [illegible]

[illegible]

[illegible] కొంపే ఈ పిచ్చిది! [illegible] వాడి కోసం [illegible] కలవరించి పోయింది! కనీసం ఓ ఉత్తరం కూడా రాయలేకపోయాడు [illegible] ఇన్ని రోజులుగా [illegible]" అంటూ [illegible] వీరాస్వామిగారు.

[illegible] మిగిలిన [illegible] సీతమ్మ అంత్యక్రియలు [illegible] వీరాస్వామిగారు ఎంత [illegible] ఉన్నారో, రాధ అంతే ఇదిగా [illegible] ఏది హేమ [illegible] సత్యం జాడ లేదు.

వీరాస్వామిగారు మంచానపడిపోయారు. ప్రతివాళ్లూ అడిగేదానికి సమాధానం ఏం చెప్పాలో తెలియక [illegible] వీరాస్వామిగారు.

రాధ [illegible] "ఇక్కడ ఒంటరిగా ఉండి ఏం చేస్తారు? మీరూ నాతో వచ్చేయండి" అన్నది.

[illegible]

* * *

[illegible]

అప్పుడు [illegible] చూశారు.

[illegible] వీరాస్వామిగారు.

[illegible]" అన్నారు.

"[illegible]" అని [illegible] రాధను [illegible] కూండానే వీరాస్వామిగారు [illegible] చేశారు.

"కన్నతల్లి పోయిందని తెలిసికూడా రాలేకపోయాడు దౌర్భాగ్యుడు! కనీసం నువ్వు చెప్పిన తరువాతకూడా ఉత్తరం రాయలేదంటే నే నెంత బాధ పడుతున్నానో నీ కేం తెలుసు, అమ్మా!" అన్నారు.

ఆ క్షణంలో సత్యమే గనక ఎదురు పడితే ఎడా పెడా తిట్టాలని ఉంది వీరాస్వామిగారికి.

రాధ కళ్లలో నీరు నిలిచింది.

ఆ సాయంత్రం అలా ఊళ్లోకి పోయి వస్తానని వీరాస్వామిగారు బయటికి వెళ్లి, తిరిగి అరగంటన్నా కాకుండానే తిరిగి వచ్చేశారు. చాలా కంగారుగానూ, ఆందోళనగానూ ఆయన రాధ కళ్ళ కగపించారు.

అప్పుడు రాధ తోటలో కూర్చుని ఉంది.

“అమ్మాయ్, రాధా, నే విన్నది నిజ మేనా? చెప్పు, అవునా? ఇంత పని ఎలా జరిగిపోయింది?” వీరాస్వామిగారు అలా అడుగుతారని తెలియని రాధ భయంగా ఆయన వంక చూసింది. తనని తాను సంభాళించుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తూ, తోటలో ఉన్న మామిడిచెట్టు కేసి చూసింది. కొమ్మమీద ఓ రామచిలుక ఒంటరిగా కూర్చుని ఉంది. ఆ సమయంలో రాధ కళ్లలోంచి నీరు ఉప్పెనలా పొంగింది.

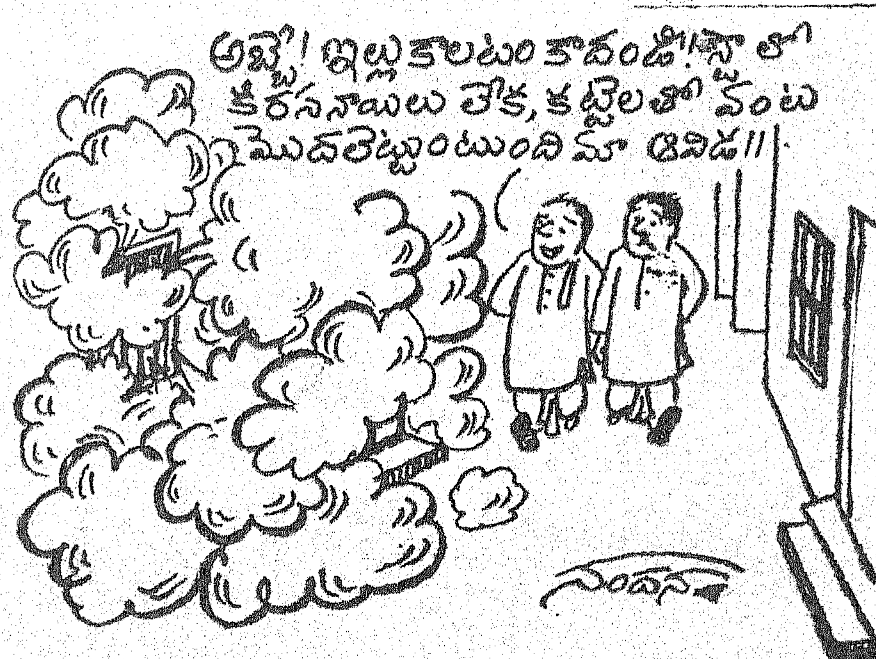

* * *

ఆ రోజు...

ప్రొద్దున్న పూజలో దీక్షగా మునిగి పోయింది రాధ. ఫ్యాక్టరీ నుంచి ఫోన్‌కాల్ వచ్చిందని చెబితే రిసీవ్ చేసుకుంది. కదులుతున్న క్రేన్ కూలిపోవడం చేత అదే నేలలో ఉన్న సత్యానికి బలమైన దెబ్బలు తగిలాయనీ, ఆస్పత్రిలో జాయిను చేశారనీ అవతల నించి చెప్పారు. ఆ మాటలు విన్న రాధ గుండె రుఝల్లుమంది. కూడదీసుకున్న ధైర్యంతో అక్కడికి వెళ్లింది.

అప్పుడు సత్యం స్పృహలో లేడు. అందరూ ఎంతో ధైర్యం చెప్పినా, రాధకి మాత్రం ధైర్యం పూర్తిగా నశించి పోయింది. వెయ్యి దేవుళ్లకి మొక్కు కుంది, భర్తకి ఏ విధమైన కీడు జరగ కూడదని.

మర్నాడు సత్యానికి స్పృహా వచ్చింది. రాధ వంక చూసి దిగులుగానూ, బాధ గానూ నవ్వాడు.

రాధ కళ్లలో నీరు సుడులు తిరుగు తుండగా పెదిమెచెరగు అడ్డం పెట్టుకుని, “ఏమిటండీ ఇది? నే నేం పాపం చేశానని నా కెందుకీ శిక్ష వేశారు!” అని అడిగింది.

“నీ కన్యాయం చేసి వెళ్లిపోతున్నా నని బాధపడుతున్నావు కదూ?” అడిగాడు.

“అబ్బ, మీ రలా మాట్లాడకండి. నా కసలే భయంగా ఉంది. ప్లీజ్!”

సత్యం కళ్లు నీటిపొరలతో నిండినాయి.

“నాకు మాత్రం నిన్ను విడిచిపోవడం ఇష్టమా, రాధా! నీ కళ్ళ ఎదుటే ఉండి పోవాలని నాకు ఉండదా?”

అతని మాటలకి రాధ భోరుమని ఏడ్చింది.

సత్యం అన్నాడు ఓదార్పు స్వరంతో: “మనిషికి మనిషి ఏదో ఒక రోజున దూరం కాక తప్పదు, రాధా! కానీ, ఆత్మీయ తనీ, అనుబంధాలనీ పెంచుకున్నప్పుడు మాత్రం ఇది చాలా కష్టం. మనకి దేవు డింతవరకే రాశాడు. నిన్ను మోసం చేస్తున్నాను. దగా చేసి పోతున్నాను.” రాధ చేతుల్ని తన చేతుల్లోకి తీసుకున్నాడు సత్యం. అతని కళ్లకి రాధ మసగ్గా కనిపిస్తోంది.

“రాధా, నా కో మాట ఇస్తావా?” అడిగాడు.

“భలేవారే! అదేం మాటండీ? మీ కోసం ఏం చెయ్యమంటే చెయ్యను చెప్పండి” అన్నది.

సత్యం బాధగా నవ్వాడు.

“నాన్నగారికి, ‘అమ్మ’కి నే నంటే పంచప్రాణాలు. నా కే విధమైన కష్టం కలిగినా వాళ్ళు భరించలేరు. రాధా! ఒక వేళ నేను పోతే. . . ఈ విషయం వాళ్లకి తెలియకూడదు. . .”

అతని పెదవుల్ని వేలివేళ్లతో మూసింది.

రాధ కళ్లనించి జారిన కన్నీటిబొట్లు అతని గుండెలపైన పడ్డాయి. రాధ కన్నీటి వరదల్లో పడి తను కొట్టుకు పోతున్నట్టనిపించింది సత్యానికి.

“ఏం, రాధా, నా కా మాత్రం మాట ఇవ్వలేవా?” జాలిగా అడిగాడు.

అతనికి ఎలా బదులు చెప్పాలో తోచలేదు రాధకి.

“ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ నేను పోయిన సంగతి వాళ్ళకి తెలియకూడదు. నా స్థానంలో నిన్ను ఉంచి వెడుతున్నాను. వాళ్ళ బాధ్యత నీది. ఏదో విధంగా నేను ఉన్నానన్న భ్రమలో వాళ్ళని ఉంచాలి. నాకు తీరుబడిలేని కారణంగా నువ్వు ఉత్తరాలు రాస్తున్నట్టుగా రాయి— అంతే!”

భర్త మొహంలోకి చూసి భోరుమని ఏడ్చింది రాధ. గుండెలు పగిలేలా విలపిస్తున్న రాధ బాధగానీ, ఆవేదనగానీ దేవుడు ఆలకించలేదు.

సత్యం రాధనించి వెళ్లిపోయాడు.

వీరాస్వామిగారు చాలా సేపు తను మగవాడినన్న విషయం మరిచిపోయారు. తన కంటూ ఏమీ లేకుండా ఆ వయసులో సత్యం తనని అన్యాయం చేసి వెళ్లిపోవడం భరించలేకపోయారు.

కోడలి కేసి భయంగా చూశారు. రాధ మొహాన బొట్టు లేదు. అది తనకి కొడుకు లేడన్న సత్యాన్ని ఎత్తి చూపుతూంటే విలవిల్లాడి పోయారు.

“సీతా! నువ్వెంత అదృష్టవంతురాలివే! నీ కంటే ముందు వాడే వెళ్లిపోయాడని తెలియకుండా, ఆ రంపపుకోత వంటా నన్నే అనుభవించమని పోయావా. అవును, నేను ఎందుకూ పనికిరానివాడిని. అందుకే వాడూ, నువ్వూకూడా నన్నిలా దగా చేశారు. ఇప్పుడు ఈ ముసలిపీనుగ ఏమయ్యిపోవా అనుకుంటున్నానో చెప్పు, సీతా? చెప్పు! !”

రాధ మామగారి చేతులు పట్టుకుంది. “నేను మీ కేమీ కానా, మామయ్యా? మీరు ఒంటరివాడెలా అవుతారు? మీ రా విధంగా అంటే నే నేమైపోవాలి? చెప్పండి!”

వీరాస్వామిగారు లేచి నిలుచున్నారు. “అవును, తల్లీ, అవును. ఇంత జరిగి పోయిన తరవాత ఇక్కడ నువ్వు మాత్రం ఒంటరిగా ఎందుకు ఉండాలి. పదమ్మా. వెళ్లి పోదాం” అన్నారు.

రాధ బాధగా నవ్వింది. ఆ నవ్వు రాధ పెదవుల పైన సజావుగా తేలిపోయింది.

“మామయ్యా, నా కళ్ళ ముందు వారు సంచరించిన చోటు ఇది. ఈ ఇల్లు, రోడ్లు, పార్కులు, గాలి— అన్నింటి లోనూ వారి రూపాన్ని చూసుకుని ఆ జ్ఞాపకాల్లో బ్రతుకుతున్నాను. వాటిని వదులుకుని నేను అక్కడికి రాలేను. దయచేసి మీరు ఇక్కడే ఉండిపోండి.”

వీరాస్వామిగారు విభ్రాంతిగా చూశారు. “నిజమే కానీ, వాడు సంచరించింది, నా కళ్లెదుట పుట్టి పెరిగింది అక్కడే నమ్మా. నా కిప్పుడు మిగిలింది ఆ జ్ఞాపకాలేనమ్మా! కనక అక్కణ్ణుంచి నేనూ రాలేను. నేను రాలేను” అంటూ బావురు మన్నారు.

మర్నాడు మామగారు రిక్షా ఎక్కి వెళ్లిపోతుంటే, రాధ గుమ్మంలో ఒంటరిగా నిలబడి దిగులుగా చూస్తూ ఉండి పోయింది. ★